

ÚJ HUNGÁRIA FELÉ¹

NINCSEN jó magyar ember, aki kételkednék abban, hogy a Szent István Birodalom területi egysége előbb-utóbb helyre fog állani. Ez a hit már magában véve is jelentékeny politikai erő-tényező, nemcsak azért, mert bennünk, magyarokban fenntartja a lelkiezőt a szükséges kitartáshoz, hanem azért is, mert rendkívüli szuggesztív erőt áraszt, amely csüggesztőleg hat azokra, akik az ellenkező hitet szeretnék ápolni magukban és másokban is. Ezt a nagyszabású, történelemépítő szuggesztíót pedig még hatványozottabb erőre emelte angol és olasz barátaink nemes akciója, amelyet a békeszerződések revíziója érdekében indítottak.

Igaz, hogy az utóbbi időben magas tekintélyű hivatalos helyekről igen határozott „lehűtő“ nyilatkozatok hangzottak el a békeszerződések revíziója érdekében folytatott akciók ellen. Nem szabad ezeknek a nyilatkozatoknak a jelentőségét kicsinyelni, de szükséges, hogy megismerjük a sajtóképi jelentésüket, mert ebből igen fontos egyéb pragmatikus megismerések is fognak fakadni. Ezek a nyilatkozatok ugyanis csupán arra az egyébként nem nagyon meglepő igazságra figyelmeztetnek, hogy a békeszerződések abszurditásainak felismerésétől a nagyhatalmak által kezdeményezendő diplomáciai akciót várni éppen olyan naiv dolog, mint amilyen együgyűség volt annak idején ölhetett kézzel várni, hogy a hatalmak „belátása“ vagy „elvűsége“ kergesse ki a cseh és a román martalócokat megszállott területeinkről, s megtartassa ott a népszavazást. A nagyhatalmak maguk, mint a nemzetközi politika végrehajtó közegei — aminek, notabene, ma már inkább csak látszanak — egyetlen katonát sem fognak mozgósítani a trianoni szerződés megváltoztatása vagy fenntartása érdekében, de éppen ezért szóval csak azt fogják mindig támogatni, aki pillanatnyilag erősebb: hiszen ellenkező esetben „blamálnák“ magukat.

Azokat a mozgató erőket tehát, amelyek a bizton várt fordulatot a közvetlen okozás útján elő fogják idézni, nem a nyugati világban, hanem itthon, saját portánkon, Nagy-Hungária területén kell felkutatnunk.

Itt pedig két nagy pozitív szellemi áramlattal találjuk szemben magunkat: az egyik mindennapi megbeszélés tárgya, mióta egy vezető

¹ Kitűnő munkatársunknak e cikkében megírt, bizonyára széles körökben nagy feltűnést keltő gondolataival a következő számokban több oldalról is fogunk foglalkozni.

magyar államférfi rámutatott és találó fordulattal „neonacionalizmus“-nak nevezte el; a másikat ugyanebben a stílusban „neopatriotizmus“-nak nevezhetjük.

Nemzetek élnek, mióta van civilizáció, de nacionalizmusról csak a francia forradalom s a modern polgári osztály (a „burzsoázia“) világnézetének uralomrajutása óta lehet beszélni. A régi középkori eredetű nemzeteket a patriotizmus tartotta együtt. Magyarország például egységes nemzetállam volt egészen a 19. századig, annak dacára, hogy mai terminológia szerint lakossága körében mindig nagy számban éltek a „kisebbségek“. Természetesen szó sem volt arról viszont, mintha az uralom a „többség“ birtokában lett volna. Az uralom, mint jól ismeretes, a kiváltságos rendek birtokában volt s ezek sorába felemelkedni teljesen egyenlő esélye volt a „többség“ és a „kisebbség“ gyermekeinek. A kiváltságos rendek s a Szent Korona tagjai pedig földesurak voltak és testületeikben területi közhatóságok hordozói: eminens érdekük volt tehát a nemzeti birtoktest: az ő domíniumuk területi integritását s a maguk közhatóságainak függetlenségét megóvni. Íme: a régi patriotizmus forrása és tartalma. Nagy történeti szerepet töltött be ez az eszmény és nagy emberi magasságokba tudta emelni védelmezőit, de el kellett buknia, mert szűk volt a társadalmi alapja. A „népet“ nem vonta be a „nemzetbe“ és a védett haza, a „pátria“ fiainak nagy többségét merőben eszközök és nem célok gyanánt illesztette be a maga erkölcsi világába.

A francia forradalomban kirobbanó nagy modern eszmeáramlat ezzel szemben kettőt hozott: demokráciát és kultúreszményeket. A rendi társadalom gondolatvilágát a „felvilágosodás“ kritikai munkája bontotta szét, amidőn a hagyományos tekintélyek uralmával az „ész“ uralmát s a született úrnak és főnöknek alakjával a tehetségével kitűnő egyébként akármilyen „plebejus“ származású vezetőnek eszményét állította szembe. A nép gyermekének adott jog a szabadabb érvényesülésre azonban egyúttal a nép nyelvének szabad érvényesülését is követelte. Mivel pedig a demokrácia egyúttal a többség uralmát is jelenti, nyilvánvaló, hogy ahol többféle népnyelv „divatozott“ egy országban, mely egyébként mindig egységes kultúrterület volt, a többség nyelvének kellett uralkodó nyelv rangjára emelkedni.

Mérhetetlen felületességről tesznek tehát tanúságot azok, akik a „nemzetiségi kérdés“ sajnálatos elfajulását hazánkban a „feudalizmusnak“ és a „magyar úri reakciónak“ iparkodnak nyakába varrni. Ellenkezőleg: a magyarosítási mozgalom és a nemzetiségi kérdésnek ezzel kapcsolatos felmerülése a polgári demokrácia világnézeti gyökereiről fakadt s ha magyar urak állottak is az élén, ez csupán azt mutatja, hogy a magyar nemes urak ősi patriotizmusa legyőzte feudális hajlandóságait: hogy merő patriotizmusból nacionalistákká lettek és hajlandók haladni a polgári demokráciával.

Mindaz, ami a századvégi nacionalizmus arculatán ma elrajzolt vonásnak látszik, a polgári demokrácia jellegzetes stílusát tükrözi. A nacionalista eszményekkel való erősen külsőséges, szóvirágos és vitézkötéses tüntetés, a polgári sznobot juttatja eszünkbe, aki egy kissé megittasodva tetszeleg vadonatúj díszmagyarjában; a centra-

lizáció túlzásba vitele szintén polgári tradíció: hiszen a feudális urak befolyása alatt álló területi autonómiák ellenében a polgári elem, mint bürokrata és mint tőkés egyaránt a központi hatalom erősítése által iparkodott befolyását erősíteni s ugyancsak centralisztikus irányban hatott a polgárság kapitalisztikus orientációja, amely mindenütt áttörni iparkodott a lokális kereteket, hogy a gazdasági életet szabadon szervezhesse széles, országos alapon; polgári intellektualizmus végül az a felfogás, amely a nemzeti kultúrát úgyszólván kizárólag az irodalomban látja megtestesülni és nem képes felismerni az egyetemes szellemi konsztitúción rejlő hagyományos értékeket, amelyek a legkülönbözőbb nyelveken beszélő, de ősi sorsközösségben élő népek gondolkodásmódjának, érzelem- és kedélyvilágának, valamint művészi alkotóerejének stiláris egységében a szellem azonosságát hirdetik.

A hatvanhetes kiegyezés következtében a régi patriotizmus oppozícióba szorult s a kormányzást irányító nacionalista szellem érthető módon igyekezett megvenni a réven, amit elvesztett a vámon s ha már nem számolhatott le az uralkodóház igényeivel, legalább is azon volt, hogy a szuverenitásában csonka magyar nemzetet bensőleg egységesítse, hogy biztosítsa magát a bécsi udvar „divide et impera“ módszerei ellen. Ezért lett azután a nacionalista kultúrpolitika inkább negatív szellemű, ezért volt sokkalta nagyobb gondja a nemmagyaroknak, mint a magyaroknak a nevelésére. Természetes, hogy ez a tevékenység erősen extenzív lett az intenzitás rovására és hogy kormány és közvélemény egyaránt sokkal nagyobb súlyt vetettek a nemzeti eszme mellett való hangzatos hitvallásnak, mint a tartalmi értékek tényleges teremtésének példáira. A századeleji nagy magyar tehetségek jelentékeny részének kiszorulása a politikai peturbánkodásnak és dózsagyörgykedésnek különböző, sajnos, többé-kevésbé idétlen útjaira nem csekély mértékben ennek a körülménynek rovására írható.

Hogy egyébként, nemzetpolitikai szempontból helyes volt-e ez a törekvés, oly kérdés, melyre tudományos komolysággal nem lehet megfelelni. A magunk részéről azonban azt hisszük, hogy a világháború kitörése és következményei szempontjából a magyar kultúrpolitika alakulásának semminő jelentősége nem volt, s korántsem vagyunk biztosak abban, hogy egy passzívabb, vagy kevésbé nacionalisztikus kormánypolitikának nem lettek volna-e oly hatásai, amelyek utólag a sorstragédia végzetszerűségével bekövetkezett szituációt még jobban súlyosbították volna.

A mai, magára maradt magyarnak nacionalizmusa valóban eo ipso más kell, hogy legyen, mint volt a háború előtt a belső expanzió napjaiban. A magyar ma kénytelen önmagára eszmélni, elzarándokolni a delphii Apollón szentélyébe és hozzálátni önmaga értékeinek kiépítéséhez. Sohasem érezhettük át nagyobb erővel, hogy „sem rokona, sem ismerőse nem vagyunk senkinek“, de éppen ezért, „szeretnők magunk megmutatni, hogy látva lássanak“ és vajmi nagyon, vajmi fájdalmasan „szeretnők, hogyha szeretnének“.

Ebből a hangulatból fakad a neonacionalizmus magasra felcsapó hulláma, a nagy magyar kultúrambíció, amely a méltóságos föld-

művelőnek súlyos, tempós nyugalmát most a keleti nomádnak vándorló és hódító lázával váltja fel. Az ismeretlen kis óceáni szigeten, amely fölött már csaknem összecsaptak a roppant tornádó hullámai, most íme egy fárosz ég, különös, idegenszerű, de tiszta fényvel, amely messziről is odavonzza a csodálkozó és kíváncsi hajósokat.

Ez a termékenyebb új szellem pedig nemcsak hogy szakít a nemzeti prozelitizmus eszményével, hanem ezt egyúttal szíve mélyén érthetetlennek is tartja. Egy kicsit ott bujkál benne a modern faj elmélet némi homályos alakban: a magyarság neki született lelki konstitúció, amelyet ki kell fejleszteni és virágoztatni, de amelyet beoltani nem lehet. Nem az a fontos neki, hogy sok legyen a magyar, de hogy igazi legyen, hogy ne legyen csempészárú, vagy hamisítvány, amelynek fűrészporszór hull ki a szívéből.

A neonacionalizmus éppen ezért, ennél az attitűdjénél fogva mozdítja elő a neopatriotizmus növekedését is. Neopatriotizmusnak pedig azt a felfogást nevezném, amely belátván azt, hogy Szent István hagyatéka nem kisebbségé és nem többségé, nem uraké és nem magyaroké csupán, hanem mindazoké, akiknek ősei a Kárpátok ölen nyugszanak, akik véreztek vagy izzadtak ezért a földért s akiknek a nagyvilágon e kívül nincsen számára hely, mind kevésbé érti immár az ellentéteket, amelyek magyart, horvátot, tótot, erdélyi románt elválasztanak egymástól és mindinkább látja, hogy e népek szenvedéseiket csak egymás keblén pihenhették ki és problémáikat csak egymás támogatásával oldhatják meg: hogy különválva legázolás, megalázás, nyomorult helota sors lehet csak az övék.

Mondottuk, elméleti elfogulatlansággal szólva, nem hisszük, hogy a magyar kultúr- és nemzetpolitikának lett légyen jelentősége a Szent István Birodalom szétrombolásában. De mint a társadalom szellemi életének professzionátus megfigyelői, meg kell állapítanunk, hogy ama politikának hallgatolagos elítéltetése immár a magyar társadalom részéről is útban van. Hiszen ez együttjár, mint láthattuk, a neonacionalista szellem térhódításával. S ez a hangulat egyúttal a neopatriotizmusnak is egyik főereje. A társadalom egészséges életösztönére vall, ha szokásokat és lelkiállapotokat, amelyek a megváltozott viszonyokkal Össze nem férnek, talán igazságtalan ítélettel is, levetni kész. Nem hasonlítunk a Bourbonokhoz s habár álljuk Zrínyivel a „Ne bánts a magyart“, mégis neheztelés, megbántódás és előítélet nélkül, nyílt szívvel készen állunk a kézfogásra másnyelvű testvéreinkkel is és ha nem is gondolunk arra, hogy kicirkalmazott alkotmánytervekkel, utópikus államregényekkel kínálgassuk őket, jól érezzük, hogy nincs a lelkünkben dogma, amely bárminő igazságos és méltányos feltétel elfogadását akadályozhatná.

Tudjuk, hogy tíz év alatt kegyetlenül nagyot fordult a világ s tudjuk, hogy a Páter Familiasnak akkori fölényes helyzete helyett ma már legfőljebb az idősebb testvér szerepében vagyunk otthon. De azt is tudjuk, hogy az új „kiegyezés“ korántsem egyedül a mi érdekünk. És tudjuk, hogy ezt „odaát“ is tudják. Mert éppen ez a neopatriotizmus munkája, amely nemcsak itt halad előre, hanem a trianoni mesgyn túl is.

Mi talán a mi mérhetetlen bánatunk szent egoizmusában nem is vettük eléggé észre, hogy a teremtésben rajtunk kívül is vannak vesztesek. Pedig nemcsak a róna vesztette el a bérceket, hanem a bércek is elvesztették a rónát. Nincsen magyar földműves, aki annyit vesztett volna, mint a tutajos, az arató, a drótos és ablakos „tót atyafi“. És bármit vitték is el tőlünk a magyar múlt monumentumaiból, még mindig mi jártunk jobban, mint erdélyi és felvidéki testvéreink, mert nekünk s egyedül nekünk maradt meg vigasztalásul Hungária csodás és megragadó történetének minden mély és örök igazság- és propagandaértéke. Thököly hiába harcolt a Felvidék szabadságáért, Rákóczi hiába pihen a kassai dómban: tótnak, ruténnek az ő nemes emlékükből lelkét fürdetnie nem szabad. Helyettük a Felvidék népének most már csak Ziskában és Prokopban, legfeljebb ha Jánosiban, a haramiában szabad a maga hőszait tisztelnie. S vájjon az erdélyi nép jobban járt-e azzal, hogy most Báthory Istvánnak, Bethlen Gábornak világtörténelmi dicsősége helyett Hora-Kloskával és Avram Jankuval kell beélnie?

S ez aligha minden. „Kisebbségek“ elnyomása alatt három különböző dolgot lehet érteni. Az „elnyomás“ lehet i. egy merő ideálnak, egy célkitűzésnek gátlása, lehet 2. egy társadalmi realitásnak, egy embercsoport szellemi egységének és integritásának megbontására irányuló törekvés és legvégül 3. egy ily embercsoport materiális boldogulásának megakadályozására, sőt fizikai épségének aláaknázására indított tervszerű hadjárat. A régi magyar politikának legfőljebb az 1. variánst lehet rováására írni: a magyarországi „nemzetiségek“ nem voltak öntudatos entitások, hanem békésen szunnyadó szelíd és áldott emberi masszák, amelyeknek „felélesztése“ csupán néhány rajongó, elszánt lélek céljaiban élt. A magyar állam csupán e cél ellen küzdött, oly fegyverekkel, amelyek megfeleltek a kor szellemének s a civilizáció normáinak. A mai elszakított magyarság, mint egy nagymúltú történelmi nemzetnek egy-egy kiszakított darabja, a 2 és a 3 szerint inkvizitórius módszereknek van alávetve. De ha csupán a 3. variánst tekintjük, akkor azonnal be kell látnunk, hogy a szerb, a cseh és oláh birodalomba bekebelezett horvátok, tótok és románok ebből a szempontból maguk is elnyomott és szenvedő kisebbségek, akik egy „lógásra“ kész, mohó és lelkiismeretlen haszonbérllő rablógazdálkodása alatt nyögnek.

Talán nem lesz szükséges itt széles idézeteket prezentálnunk Pribicevics, Hlinka és Maniu nyilatkozataiból, hogy illusztráljuk ezt az igazságot. Mindhárom oly férfiú, aki egész életmunkáját szentelte a „magyar uralom“ megdöntésére s most a várvavárt Elisium kapujában mind a három „merev hajakkal“ áll az égő romok között.

Nehéz, nehéz a lelkes és fáradhatatlan úttörőnek visszafordulni a véres verejtéssel vágott úton és férfias keménységgel bevallani, hogy rossz volt az irány. De ha e három férfiú magatartásában e tekintetben tetemes tempókülönbségek vannak, ez nem egyedül jellem- és vérmérsékletbeli különbségekre vall. Egy mélyebb politikai analízis itt sokkal egyetemesebb okokat is fog találni. Talán nem lesz érdektelen röviden rámutatni ezekre a körülményekre.

A horvátok helyzete rendkívül egyszerű. Itt sem a terület földrajzi egysége, sem lakosságának majdnem teljes egynemősége, sem a történeti hagyományok szilárdsága nem vitás. A horvátok tisztában vannak azzal, hogy egy Magyarországgal ma kötendő föderatív unió nekik csupán előnyököt hozhatna, a nélkül, hogy nemzeti aspirációikból akár csak egy jottát is fel kellene áldozniok. S minő más helyzet volna számukra a régi civilizált európai testvérrel élni ismét politikai közösségben, akinek nagyobb anyagi erejére bátran lehet támaszkodni, holott ma erkölcsileg és politikailag megalázva, anyagilag kizsákmányolva nyögnek a szerb „fajtestvér“ uralma alatt. Persze egyelőre nem könnyű elszabadulni ebből a némileg acélos „testvéri“ ölelésből.

Más a tótok helyzete. Az ő visszatérésüknek a szülői házba nincsenek külpolitikai akadályai, mert a cseheket úgy magukban csak nagyítóüveggel lehetne nemzetközileg számbavehető politikai tényezőknek tekinteni. De a tót vezérek ma még nem bíznak bennünk eléggé, aminek eléggé világos oka az, hogy szállásterületük korántsem mérkőzhetik homogenitásban a horvátokéval és hogy nekik, mint nemzetnek egyelőre még politikai és adminisztratív hagyományaik sincsenek. Persze ezeket a cseh diktatúra alatt sohasem fogják tudni megszerezni s bizonyos, hogy az autonómia programjával boldogan térnének vissza az őshazába. De itt számos nagyon komplex és egyelőre megbeszélések lehetősége hiányában nem tisztázható probléma merül fel, amelynek a horvát relációban nincs nyoma. Nem kétséges, hogy a magyar közvélemény véleménykülönbség nélkül kész koncedálni a tót nemzet jogát az autonómiához. Ennek az autonómiának teljes tartalma azonban csak közvetlen tárgyalások útján volna tisztázható, hiszen majdnem teljességgel attól függ, hogy mik volnának a tótság igényei. Magyar részről nyilvánvalóan egyetlen *conditio sine qua non* áll fenn eleve is, teljes határozottsággal s ez a kisebbségek jogainak teljes biztosítása a kulturális vonatkozásokban és a helyi (községi, megyei) adminisztrációban. Nem tartjuk kétségesnek, hogy a tótság hivatott vezérei e feltételt elfogadni készek volnának és hogy azt a tótság ismert lojális szellemében fognák megtartani. De van egy kérdés, amely bizonyára több nehézséget fogna okozni és ez a benső, magyar-tót határvonal megállapításának problémája.

Az a tagadhatatlan határozottság ugyanis, amellyel a tót vezérek állást foglaltak Lord Rothermere akciója ellen, a mellett látszik szólani, hogy Szlovenszko mai területét a tótság jogos birtokállományának tekintik, már pedig arról viszont a magyarokat nem fogja meggyőzni senki, hogy az úgynevezett Rothermere-vonalon innen fekvő magyar többségű területek nem a szoros értelemben vett Magyarországot illetnék.

Ámde talán helyénvaló, ha akkor, amikor ezt az állásfoglalást megbíráljuk, számolunk a pillanatnyilag adott helyzettel és viszont azzal az attitűdcserével, amely az államkeretek megváltozásával okvetlenül bekövetkeznék. Ha valamely társadalmi entitásnak magatartását bizonyos helyzetben helyesen tudjuk analizálni, ha képesek vagyunk azt motívumaiból megérteni, akkor már egyúttal kezünkben vannak

azok az állandó tényezői a magatartásnak, amelyekkel egy változott helyzetben is számolni fog kellem, de egyúttal látjuk azt is, hogy mennyiben kell, vagy legalább is lehet a helyzetváltozással az attitűd változására is számítani.

Így szemlélve a tényeket, be kell látnunk azt, hogy a mai Cseh-szlovákia keretei között éppen a szlovákok azok, akiknek nem lehet a határmenti magyar területekkel hozzájuk láncolt magyar tömegekről lemondaniok. A tekintélyes magyar masszák súlyos politikai nyomatéka nélkül a tótság teljesen reménytelenül elveszett bárány volna a cseh farkas gyomrában. Ma is és így is patétikus látvány, hogyan ingadoznak a tótság legjobb vezéréi is a tót öncélúságért, az autonómiáért folytatandó, de erőforrásokat és áldozatokat kívánó határozott küzdelem és az ügynevezett aktivizmus között, amely feláldozza a nemzeti eszményi célokat csak azért, hogy az élet apró szükségleteit megmentsse az anyagi létfeltételeiben is érzékenyen megkárosított szlovák nép számára. A magyarság vezéreinek intranszignens kitartása nélkül az autonómia ügyét rövidesen végveszedelem fenyegetné. Nem azért, mintha a tót vezérek elvhűségére és becsületes kitartására nem lehetne számítani, hanem azért, mert a magyar politikusok hasonlíthatatlanul szilárdabb és megbízhatóbb támogatásra találnak a magyar népnek nemzeti érzésben és politikai öntudatban magasan fejlett tömegeinél. A tótokat viszont — bármekkorát fejlődött légyen is öntudatuk az elszakítottság tíz éve alatt — még mindig nem sikerült teljesen „felébreszteni“ s alig tagadható, hogy a tótság nagy tömegei politikailag még mindig indifferens masszák.

A tót nép politikai nevelése tehát, mint eddig, egyelőre tovább is a felvidéki magyarság missziója marad: a különbség csak az, hogy míg a múltban e nevelés célja az volt, hogy a tótokat magyarokká formálja át, mai célja már az, hogy az öncélúság eszméjével hassa át őket és így ezzel voltaképp jó, öntudatos tótokat csináljon belőlük. A magyar kisebbségre tehát a tót népnek fejlődése érdekében szüksége van és így nem csoda, hogy a jelek szerint Benes könnyebben lemondana a Csallóközről, mint Hlinka.

Azt hisszük azonban, hogy a helyzet teljesen megváltoznék a Felvidéknek Magyarországhoz való visszacsatlakozásával. Mert akkor egyrészt azonnal megszűnnék a denacionalizálás veszélye, amely ma a tótságot fenyegeti s viszont a tót nemzet vezetőinek meg kellene gondolniok, hogy a magyaroktól aligha lehetne követelni, hogy egy területet, amelyen legalább 40% magyar él, túlnyomóan zárt tömegekben, kifejezetten ismerjenek el tót nemzeti domíniumnak. Nem azt akarnók ezzel mondani, hogy a mai Szlovenszko teljes területére az autonómiát a magyaroktól semmi áron sem lehetne kivívni, hanem csupán azt, hogy e területnek politikai egyszínűség, kimondottan tót jelleg nem volna koncedálható s ha a terület egysége tót részről *conditio sine qua non*-ként állíthatnék fel, akkor olyanféle megoldásra volna szükség, mint a Délafrikai Unióban, ahol a két uralkodó nyelv: a holland és az angol egyenjogúságot élvez. Mint látnivaló, ezt a kérdést is csupán a neopatriotizmus szellemének növekvő erejével lehet majd megoldani, amely minden nyelvi és kultúrsovinizmussal szakítva,

nem „többségre“ és „kisebbségre“ tekint, hanem egy érdekei és történeti fejlődése szerint összetartozó lakosság teljes összességének békés és egészséges továbbfejlődését tartja szem előtt, gondolva a Szent Király mélyértelmű szavaira, hogy többet ér az a lakosság, amely több nyelven beszél, mint az, amely csak egynyelvű.

Erdélyben a helyzet bizonyos tekintetben kedvezőbb, más tekintetben azonban jóval nehezebb, mint a Felvidéken. Mert egyfelől Erdélynek földrajzi keretei tiszták, partikularisztikus hagyományai erősek és glóriózusak és az ősi „Három Nemzet“ szisztémával világosan mutatják a megoldásnak egyedüli helyes útját. Másfelől azonban az erdélyi román az egyetlen a magyarországi népek közül, amely külföldi szomszédjával valóban közös eredetű s így bizonyos joggal tartja magát azzal azonos népfajnak. Ez a körülmény magyarázza meg azt, hogy a nagyromán faji imperializmus eszméje sokkal nagyobb ellenállásra képes, mint akár a „jugoszláv“, akár a „csehszlovák“ állameszme. Hozzájárul ehhez az a körülmény is, hogy az erdélyi románság intelligens vezetőiben a legtöbb a ressentiment a magyar nemzettel szemben, hogy bennük legerősebb az osztály-determináció. Ez megérthető, ha arra gondolunk, hogy a horvátot a magyar magával egyenrangú, bár ifjabb testvérnek tekintette, a tótot pedig — mint a hazai német őslakosságot — egyáltalán nem tekintette magától különböző fajtának, hanem mintegy a magyarság egy különleges, de nagyon talpraesett variációjának: hiszen a nemzetet jelentő nemesesség nagy tömegeiben imponáló számban és jeles kvalitásokban volt a tótság képviselve; viszont az „oláh“ pásztor- és jobbágnép tagadhatatlanul némi lekicsinylés és legfeljebb szánakozó jóakarat tárgya volt a régi magyarok szemében.

Az erdélyi fordulat tehát társadalmilag összehasonlíthatatlanul nagyobb felfordulást jelentett, mint az, amely a Felvidéken ment végbe, nem is beszélve Horvát-Szlavonországról. Innen egy tetemes gátja a közeledésnek s a természetes erdélyi egység kialakulásának. Találón mondja Ottó Folberth erdélyi szász vezér az Erdélyi Helikonnak küldött üdvözlő soraiban, hogy „az erdélyi körhöz tartozó harmadik testvérnek nem túlságosan könnyű a helyzete. Ma még hozzátartozik egyéniségéhez annak az új gazdagnak a magaviseleté, aki a legjobb akarat mellett sem kerülheti el, hogy kissé fölényesen ne tekintsen alá szegényebb szomszédaira“. Ezért alighanem bele kell törődni abba, hogy bár az erdélyi és a regátbeli románnak mind kvalitásbeli, mind helyzeti különbségei napról-napra jobban előtérbe nyomulnak és tudatosulnak, mégis kell, hogy előbb elhulljon a vezetők mai nemzedéke, amely a maga erősen kiépített lelki orientációját már nem képes teljesen megváltoztatni, fel kell nőni az új nemzedéknek, amely már az úrnak pozíciójában növekedvén, nem fogja többé magában fellelhetni az előző nemzedék élesen magyar-ellenes hangulatait, s viszont illő módon megtelik a regátbeli bitorlók elleni felháborodással; és pozitív tapasztalattal kell majd kitűnnie annak, hogy az úgynevezett nagyromán parasztpárt teljesen irreális alakulat, amely erdélyi és tehát európai lelkületű politikusok vezetése alatt a — platonikusan szólva — „Balkánság“ netovábbját, Romániát

kormányozni nem képes: amíg megszülethetik a hajlandóság az erdélyi románság reprezentánsaiban is arra, hogy visszatérjenek az organikus történeti fejlődés egyedül járható útjára és megteremtsék a független Transylvániát, az ősi három nemzet-szerkezetnek új, korszerű tartalmat adva.

Ami végül a Ruténföldet illeti, ennek autonómiáját, mint ismeretes, nemzetközi szerződés biztosítja. Egy pillanatig sem kétséges, hogy Magyarország, amelynek az adott szó szentségéről, egészen „avult“ fogalmi vannak, a csehek által aláírt, de határidő nélkül prolongált váltót, a Ruténföld népe által nyilvánítandó óhajnak megfelelően kész volna beváltani.

Az új FELVIDÉKI iskolakönyvekben azt tanítják, hogy Hungária nevét nem a magyaroktól kapta, hanem hogy az szláv eredetű szó, amely a hegy alatt lakó népek hazáját jelenti. Egy tiszteletreméltó, ősz írónk éles kritikával illeti ezt a tanítást és történeti és filológiai tények hamisításának nevezi. Ez a kritika bizonyára a nacionalista Magyarország egy tisztos reprezentánsának gondolkozásmódjára vall. Mi, „ifjú magyarok“, akik a neopatriotizmus tágasabb légkörében élünk, nem tudjuk teljesen osztani ezt a felháborodást. Mi azt hisszük, hogy a „csehszlovák“ tankönyvírók, akaratuk ellenére egy újabb argumentumot szolgáltatottak Hungária természetes és szükségszerű egységének bizonyítására. Maga a filológiai igazság sokkal kevésbé látszik fontosnak előttünk, mint az a cél, hogy a Szent István Birodalom összes népei egyforma büszkeséggel tekinthessék hazájuknak Hungáriát. És semmi akadálya nincs annak, hogy mi magyarok is bele ne értsük magunkat a hegy alatt, vagyis a Kárpátok alatt lakó népek természetes kötelékébe. Kívánatos is e mellett, hogy magyar etnikus és kultúrértékeink szilárd megóvásával, megkülönböztessük magunkat, magyar fajtánkat a Szent István Birodalom Összes lakosságától, noha azzal együtt alkotunk csak teljes területiális nemzeti egységet, mint ahogyan az angol is megkülönbözteti magát a Brit Korona alattvalóinak összeségétől. A Szent István Korona és a Szent István Birodalom nem kizárólag a miénk, s amint mi joggal a magunkénak tartjuk az elszakított területeket és azok kultúrértékeit, ugyanolyan joguk van magyar-és nem magyaroké elszakított testvéreinknek a Duna-Tisza áldott termékenységű síkjához, Mátyás király budai várához és Szent István csodás, biztos menedéket adó államépületéhez. Amidőn visszakérjük azt, amit tőlünk jogtalanul elvettek, egyúttal tisztában vagyunk azzal, hogy mi is tartozunk visszaadni az elszakított területek őslakosainak azokat a kincseket, amelyeket tőlük vettek el igazságtalanul és amelyeknek mi vagyunk egyedüli őrzői. A neopatriotizmus alapja és tartalma és Hungária boldog, új ezer esztendőjének ígéretes záloga csak ez!